Γοργώ: η πανέξυπνη γυναίκα του Λεωνίδα που είπε τη φράση «Ή ταν ή επί τας»

Η Γοργώ (γεννήθηκε περίπου το 510 π.Χ.) ήταν θρυλική βασίλισσα της Σπάρτης, κόρη του βασιλιά Κλεομένη Α' και σύζυγος του Λεωνίδα των Θερμοπυλών. Ένα από τα πιο παράξενα γνωρίσματα της Γοργούς ήταν το όνομά της. Το όνομα αυτό παραπέμπει στο θαλάσσιο τέρας της ελληνικής μυθολογίας, την Μέδουσα, και ήταν αρκετά τρομακτικό και παράξενο αφού σήμαινε άγρια ματιά.

Η Γοργώ, είχε γεννηθεί κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Κλεομένη Α' και αποτελούσε τη μοναδική απόγονο και κληρονόμο του. Ήταν δηλαδή πατρούχος, όπως αποκαλούσαν οι Σπαρτιάτες την μοναδική κληρονόμο της πατρικής εξουσίας, αφού στη Σπάρτη και οι κόρες θεωρούνταν νόμιμοι κληρονόμοι. Έτσι η Γοργώ κληρονόμησε μια πολύ σημαντική περιουσία από τον πατέρα της.

Από μικρή ηλικία παρακολουθούσε τα δημόσια θέματα και είναι μια σπάνια περίπτωση Ελληνίδας που εμφανίζεται να διαδραματίζει κάποιο ρόλο στην ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας. Το μικρό κοριτσάκι του βασιλιά Κλεομένη ήταν παρούσα σε πολλές κρίσιμες πολιτικές συζητήσεις του πατέρα της.

Το 500 π.Χ., όταν η Γοργώ ήταν περίπου 9 ετών, ο πατέρας της επέστρεψε στο σπίτι συνοδευόμενος από έναν ξένο, τον Αρισταγόρα από την Μίλητο. Ο Αρισταγόρας είχε πάει στην Σπάρτη για να προσπαθήσει να πείσει τον Κλεομένη να υποστηρίξει την σχεδιαζόμενη επανάσταση των ιωνικών και των άλλων ελληνικών πόλεων τις Μικράς Ασίας εναντίον του Μεγάλου Βασιλιά της Περσίας, Δαρείου Α'. Ο Κλεομένης όμως αρνήθηκε την πρότασή του, επειδή δεν ήθελε να στείλει τον σπαρτιατικό στρατό στην ενδοχώρα της Μικράς Ασίας μακριά από τα πάτρια εδάφη, λέγοντας στον Αρισταγόρα να εγκαταλείψει την Σπάρτη πριν από τη δύση του ήλιου. Ο Μιλήσιος όμως γνωρίζοντας προφανώς την φήμη που υπήρχε ότι οι Σπαρτιάτες είναι επιρρεπείς στην δωροδοκία, πρόσφερε στον βασιλιά δέκα τάλαντα και για να τον πείσει ανέβασε την προσφορά στα πενήντα. Τότε παρενέβη η μικρή Γοργώ λέγοντας: «Πατέρα, καλύτερα να φύγεις, γιατί ο ξένος θα σε διαφθείρει». Το περιστατικό αυτό το οποίο περιγράφει ο Ηρόδοτος, δείχνει ότι η Γοργώ ήταν, παρά το νεαρό της ηλικίας της, μια συνετή δύναμη πίσω από τον θρόνο, ενώ η λέξη ξένος απεικονίζει ένα από τα χαρακτηριστικά των Σπαρτιατών που ήταν η ξενοφοβία. Η στάση της έδειξε, αυτό που όλοι διαπίστωσαν όταν μεγάλωσε και έγινε μια δυναμική γυναίκα που είχε ενεργό ρόλο στην πολιτική ζωή της Σπάρτης.

Ο Λεωνίδας, ετεροθαλής αδελφός του Κλεομένη και θείος της Γοργούς, την παντρεύτηκε περίπου το 490 π.Χ., μάλλον λίγο μετά το θάνατο το πατέρα της και όταν εκείνη είχε φτάσει σε ηλικία γάμου, που για τις γυναίκες της Σπάρτης ήταν στο τέλος της εφηβείας. Οι λόγοι που ο Λεωνίδας ήθελε να την παντρευτεί ήταν μάλλον κυνικοί αφού η Γοργώ είχε κληρονομήσει ολόκληρη την περιουσία του Κλεομένη, ενώ ο ίδιος ο Λεωνίδας, ως ο μεγαλύτερος εν ζωή ετεροθαλής αδελφός του, ήταν ο διάδοχός του στο θρόνο των Αγιαδών

Οι γάμοι ανάμεσα σε στενούς συγγενείς εξ αίματος και ιδιαίτερα ανάμεσα σε θείους και ανιψιές ήταν σύνηθες φαινόμενο σε πολλές ελληνικές πόλεις, την εποχή εκείνη, για να παραμείνει η περιουσία στον αντρικό κλάδο του γενεαλογικού δέντρου της οικογένειας. Δεν είναι γνωστό πώς αισθανόταν η ίδια η Γοργώ πάντως, αφού ο πατέρας της ρίχτηκε στη φυλακή από τους Εφόρους και τους ετεροθαλείς αδελφούς του, άρα και από το θείο και σύζυγό της. Ο πατέρας της είχε βρεθεί μάλιστα νεκρός στη φυλακή λίγες ημέρες μετά τη φυλάκισή του και η επίσημη εκδοχή ήταν ότι «μέσα στην τρέλα του είχε αυτοκτονήσει» αλλά δεν έχει καταγραφεί ποια ήταν η άποψη της κόρης του επ αυτού.

Δεκαπέντε περίπου χρόνια μετά από το παραπάνω περιστατικό, όταν ο Κλεομένης είχε πια πεθάνει, η Γοργώ εμφανίζεται να παρεμβαίνει για δεύτερη φορά και με πολύ πιο καθοριστικό τρόπο στην ιστορία της Σπάρτης και της Ελλάδας όταν έφτασε ένας αγγελιαφόρος στην Σπάρτη με δυο παράξενες ξύλινες πινακίδες καλυμμένες με κερί που δίπλωναν η μία πάνω στην άλλη.

Κανείς από όσους τις είδαν δεν μπόρεσε να μαντέψει το μήνυμα που έκρυβαν οι πινακίδες εκτός από την Γοργώ, η οποία είπε ότι αν έξυναν το κερί, θα έβρισκαν ένα μήνυμα γραμμένο πάνω στο ξύλο. Πράγματι η Γοργώ είχε δίκιο και το μήνυμα των πινακίδων ήταν ιδιαίτερα σημαντικό αφού το είχε στείλει ο εξόριστος πρώην βασιλιάς Δημάρατος, για να προειδοποιήσει τους Σπαρτιάτες για την απόφαση του Ξέρξη να εκστρατεύσει εναντίον της Ελλάδας. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι η Γοργώ ήταν μια ευφυής και οξυδερκής προσωπικότητα, που είχε την δυνατότητα να παρεμβαίνει στον δημόσιο βίο κάτι που σε άλλες ελληνικές πόλεις της αρχαιότητας ήταν αποκλειστικό προνόμιο των ανδρών.

Με το Λεωνίδα η Γοργώ έκανε ένα γιο τον Πλείσταρχο. Με την απόκτηση γιου ο Λεωνίδας γινόταν ισότιμος με τους τριακόσιους Σπαρτιάτες, που επιλέχθηκαν να πάνε στις Θερμοπύλες. Όποιος δεν είχε ακόμη παιδί έμεινε πίσω, ώστε να μη χαθεί η γενιά του, αφού ήταν αποφασισμένοι να θυσιαστούν. Η Σπάρτη είχε δυο βασιλιάδες. Ο Λεωνίδας επέλεξε να είναι εκείνος που θα πήγαινε βασιζόμενος σ' ένα χρησμό του μαντείου των Δελφών, που έλεγε ότι η Σπάρτη θα χάσει το βασιλιά της.

Λίγο πριν φύγει, η Γοργώ του ζήτησε να φανεί αντάξιος της Σπάρτης και να τιμήσει την ιστορία της... Αποχαιρετώντας το Λεωνίδα τον ρώτησε σε περίπτωση που εκείνος δε γύριζε ποια ήταν η επιθυμία του. Ο Λεωνίδας της απάντησε: Να παντρευτείς έναν καλό άνθρωπο και να κάνεις καλά παιδιά. Ο βασιλιάς έπεσε ηρωικά στις Θερμοπύλες τιμώντας την υπόσχεση που είχε δώσει. Εκείνη δεν παντρεύτηκε ποτέ ξανά.....

Ο Πλούταρχος, στο έργο του «Λακαινών Αποφθέγματα», αποδίδει στη Γοργώ κάποια αποφθέγματα που αποκαλύπτουν τη δυναμική προσωπικότητά της. Ένα από αυτά αναφέρεται στο υποτιθέμενο πρόβλημα αλκοολισμού που είχε ο πατέρας της, τον οποίο η Γοργώ προειδοποιεί ότι όσο περισσότερο κρασί πίνουν οι άνθρωποι, τόσο περισσότερο άσωτοι και εξαχρειωμένοι γίνονται.

Ένα άλλο, αφορά στην περίπτωση όπου όταν ένας ξένος της πρόσφερε μια στολή με πολλά στολίδια, εκείνη των απώθησε και του είπε: «Φύγε από δω! Δεν είσαι άξιος να κάνεις ούτε ό,τι κάνουν οι γυναίκες»'. Αυτό υπαινίσσεται την περιφρόνηση των Σπαρτιατών για τις τέχνες καθώς και την άποψή τους ότι οι άνδρες που φορούν πολυτελή ενδύματα είναι θηλυπρεπείς.

Τέλος, όταν κάποια γυναίκα της Αττικής την ρώτησε: «Γιατί μόνο εσείς, οι Λάκαινες, έχετε εξουσία πάνω στους άνδρες;», η Γοργώ απάντησε: *«Επειδή είμαστε και οι μόνες που γεννάμε άντρες»*. Το απόφθεγμα αυτό είναι ακόμα πιο αποκαλυπτικό, αφού καταδεικνύει ότι στην Αρχαία Ελλάδα, οι γυναίκες θεωρούνταν εκ φύσεως κατώτερες από τους άντρες άρα και υποταγμένες τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο βίο, σε αντίθεση με την Σπάρτη όπου όπως αναφέρει και ο Αριστοτέλης στα *«Πολιτικά»*, οι άντρες της είναι *«γυναικοκρατούμενοι»*. Στην συγκεκριμένη φράση της η Γοργώ δεν φαίνεται να το αρνείται αυτό, ενώ δείχνει τον σημαντικό ρόλο που έπαιζαν οι Σπαρτιάτισσες ως μητέρες και ως σύζυγοι, μειώνοντας ταυτόχρονα το ρόλο των Αθηναίων και άλλων Ελληνίδων γυναικών ως τροφούς αλλά και των γιων τους, που η ίδια δείχνει να μην τους θεωρεί άνδρες.